

El cos dels procuradors de plets de les corts del veguer i batlle de Barcelona en el segle XIV

Víctor Mata i Ventura

Avui per avui, la història dels procuradors de plets o causídics de la ciutat de Barcelona és insuficient. La bibliografia és minsa, de concepció poc ambiciosa i realitzada amb una metodologia que actualment no sembla gens encertada. Hi destaquen dos opuscles publicats en el primer terç d'aquest segle,¹ concebuts com una exposició fragmentada de diversos aspectes concernents a les diferents organitzacions de procuradors que han existit.² La primera corporació s'estrenà l'any 1512, data en què Ferran el Catòlic aprovà unes ordenances a petició dels procuradors per constituir-se en Confraria de Procuradors de Sant Iu. L'actual Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona és la institució que esdevé

1. L'autor és Eusebi Fina i Grau, exarxiver i bibliotecari del Col·legi de Procuradors de Barcelona: *Notas para la futura historia del Ilustre Colegio de Procuradores de Barcelona*, Barcelona, Imprenta del Diario de Barcelona, 1921; *Notas históricas del Ilustre Colegio de Procuradores de Barcelona*, Barcelona, Imprenta Elzeveriana/Llibreria Camí, 1932. D'altra banda, cal destacar l'edició del llibre manuscrit titulat *Liber Ordinationum Collegii Notariorum Regionum Causidicorum Civitatis Barchinone*, que conté privilegis, ordinacions, provisions i sentències reials des de 1512 fins a 1643; fou publicat per Francesc LLEONART sota el títol de *Llibre de les Ordinacions del Col·legi de Notaris Reials Causídics*, Barcelona, Imprenta Elzeveriana/Llibreria Camí, 1935.
2. Confraria dels Procuradors Matriculats de Sant Iu, fundada l'1 de desembre de 1512 per Ferran II. Col·legi de Notaris Procuradors, institució paral·lela al Col·legi de Procuradors Matriculats de Sant Iu, concedida per Felip III als notaris reials no col·legiats el 12 de juny de 1599. Col·legi de Procuradors Matriculats de Sant Iu, nova denominació atorgada per Felip III, el 30 de juny de 1599, als membres de la confraria de procuradors. Col·legi de Notaris Reials Causídics de Barcelona, denominació oficial sorgida de la fusió dels col·legis de Procuradors Matriculats i de Notaris Procuradors de Barcelona, datada el 3 d'agost de 1599. A partir de 1870, Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona.
3. Fruit de l'organització de l'arxiu històric del Col·legi de Procuradors de Barcelona es disposa d'un instrument de descripció format per Marià HISPANO VILASECA i VíCTOR MATA VENTURA, *Inventari-catàleg del fons d'arxiu de l'Il·lustre Col·legi de Procuradors dels Tribunals de Barcelona (1349-1994)*, inèdit. Comprèn la documentació produïda per les diferents corporacions de procuradors durant els seus 485 anys d'existència. Dels mateixos autors, vegeu l'article

hereva i dipositària del llegat documental de les diferents entitats corporatives de procuradors que s'han succeït en quasi cinc segles d'existència.³

Les notícies que presenta la historiografia, anteriors a 1512, relatives a l'ofici de procurador i a la seva organització, són escasses. La documentació, però, presenta alguns indicis de la figura i l'ofici del procurador, a través de les escriptures notariales i de les constitucions de Catalunya, respectivament. Així doncs, per entendre el funcionament del col·lectiu de procuradors que actuava en els tribunals de Barcelona en l'època medieval era necessari localitzar el corpus legal que el reglamentava. La recerca es portà a terme en diversos arxius de la ciutat.⁴ El resultat fou prou profitós quant a la qualitat i la quantitat de la documentació i al mateix temps aclaridor del tipus d'organització de què gaudien els procuradors. Dels documents consultats, privilegis reials i ordinacions municipals, es desprèn que l'ofici de procurador, com a ofici públic, estava íntimament lligat a les corts del veguer i del batlle. En aquest sentit, és prou entenedora la deliberació del Consell de Cent de 27 de novembre de 1513 que denegava als procuradors la facultat de constituir-se en confraria.⁵ Es defineix l'observança que devien mostrar als *"estatuts i ordinacions atorgats pels passats reis d'Aragó, de immortal memoria. Axí sobre lo bon ordre dels plets,"*⁶ en les corts del veguer i balle de la ciutat, i encare sobre administració y recepció dels salaris. Així mateix, es recorda que tenien l'obligació de complir les ordinacions y statuts per los dits consellers y prohoms de la dita ciutat sobre lo dit us y exercici de procurar, recepcio de salaris, examinacio y altres coses".⁷

Amb els antecedents esmentats, el treball que a continuació es presenta permet conèixer alguns aspectes del cos de procuradors dels tribunals de Barcelona. Es basa en l'estudi i l'anàlisi del contingut d'unes ordinacions atorgades pels consellers, en representació del Consell de Cent, als procuradors de plets de la ciutat, datades el 1394, junt amb altres privilegis i normatives atorgats des de finals del segle XIII i durant tot el XIV. Malgrat que no és el primer text normatiu

que descriu l'actuació arxivística, «El Col·legi de Procuradors de Barcelona sistematitza el seu arxiu», *Informatiu del Consell de Col·legis de Procuradors dels Tribunals de Barcelona*, 7 (1998).

4. El Col·legi de Procuradors encarregà la recerca de documentació anterior a la primera confraria de procuradors, de 1512, amb l'objectiu de provar l'existència del col·lectiu de procuradors medieval, determinar el tipus d'organisme, confraria, gremi o *officia publica*, i tenir proves documentals de la creació i el funcionament d'aquell. El resultat es recull en el corpus legal que regularitza i normativitza la professió en els segles XIII, XIV i XV, publicat per VíCTOR MATA VENTURA i MARIÀ HISPANO VILASECA, «Origen i identitat del cos de procuradors de Barcelona», *Informatiu del Consell de Col·legis de Procuradors de Tribunals de Catalunya*, 8 (1998).
5. Els consellers especifiquen els tipus de jurisdicció que havien assumit històricament els procuradors en relació amb les normatives legals i les institucions que les promulgaven i aplicaven. *AHCB* (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona), 1B-II, *Registre de deliberacions*, 41, f. 32v.
6. Els consellers es refereixen a les *"Ordinacions fetes per los honorables consellers e prohoms de la ciutat de Barcelona sobre los plets a XXVIII de novembre, en l'any de la nativitat de nostre senyor 1425"* (*AHCB*, 1G, ms. 7, *Super Salaris Judicum Advocatorum*, pàg. 24-31).
7. Es fa referència a les ordinacions municipals atorgades a notaris, juristes i procuradors el 4 de novembre de 1394 (*AHCB*, 1B-IV, *Registre d'ordinacions*, 2 (1394-1-14 a 1399-1-16), pàg. 18-23).

acreditat al cos de procuradors, la seva importància i peculiaritat és que es tracta de les primeres ordinacions que han estat concedides directament pels consellers. Per primer cop la intervenció reial esdevé secundària a través de la figura del veguer. Fins llavors i des de finals del segle XIII, la legislació i les normatives atorgades a aquest col·lectiu eren bàsicament d'origen reial.

Les ordinacions de 1394

Les ordinacions de 1394 es promulguen en un context general de crisi política i social, en l'etapa conflictiva i de transició que travessava el municipi a finals del segle XIV. D'una banda, exemplifiquen la creixent tendència a controlar la cada vegada més complicada organització municipal i, de l'altra, culminen un procés normativitzador i regularitzador de l'ofici de procurador que començà amb unes primeres disposicions sobre intrusisme professional contingudes en el privilegi anomenat *Recognoverunt Proceres* el 1284,⁸ seguit per un altre privilegi datat l'any 1295⁹ i que inclou unes ordinacions relatives al jurament que havien de prestar els procuradors per exercir el seu ofici. Durant tot el segle XIV i seguint la tònica general en què es desenvolupava el municipi en relació amb una major autonomia respecte al poder reial, s'anaren produint normatives successives dirigides a regular l'activitat dels procuradors com a cos professional en l'àmbit judicial i com a ofici públic.¹⁰

8. El capítol 105 del conjunt de privilegis que atorgà Pere II a la ciutat de Barcelona, conegut com a *Recognoverunt Proceres* (1 de novembre de 1284), és la menció escrita coneguda més antiga que regula un aspecte de l'activitat professional dels procuradors de Barcelona; concretament, esmenta que els escrivans o notaris de la cort del veguer i batlle de Barcelona no practiquin l'intrusisme en els oficis de jutge, procurador i advocat, i que rebin un salari moderat com és costum d'antic. Vegeu la transcripció a *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, Archivo de la Corona de Aragón (Colección de Documentos Inéditos del Archivo de la Corona de Aragón, XLIII), pàg. 8-17, [d'ara en endavant CODOIN, vol. XLIII].
9. El privilegi atorgat per Jaume II a Pere Arnau de Cervera, veguer de Barcelona, el 18 de febrer de 1295, entre altres disposicions (ordinacions sobre l'exercici de l'advocacia, procediment judicial: jutges, sentències, testimoniatges, etc.) conté unes ordinacions que fan referència al jurament que havien de prestar els procuradors per poder exercir en la cort del veguer i batlle de la ciutat. S'esmenten per primer cop els procuradors de Barcelona com a col·lectiu professional que exerceix l'*ofici procuratorum* i es reconeix aquest conjunt de procuradors com a estament professional que practica les seves funcions i competències sota les jurisdiccions del veguer i batlle de Barcelona. La fórmula del jurament traduïda al català actual és la següent: "Que els procuradors no demanin pagament ni servei de la part contrària. Que portin diligentment la causa que gestionin. Que participin honestament en les causes, sots pena de privació d'ofici. Que respectin la meitat del salari que pertoca a l'advocat. Que jurin anualment quan canvii els consellers de Barcelona. Que no puguin accedir als bancs reservats al tribunal, és a dir; del veguer, batlle o oficials en qui deleguin" (AHCB, 1G, ms. 10, *Llibre Verd*, I-3, f. 266r-268r). A l'*Informatiu* núm. 7 del Consell de Col·legis de Procuradors dels Tribunals de Catalunya es relacionen els llibres i registres on està copiat; l'original en pergamí es conserva a l'ACA.
10. Dels documents següents, tots d'origen reial, s'han extret dades sobre l'organització de la procuraduria en el segle XIV: "Confirmació i aprovació dels capítols atorgats pel rei Jaume II a Pere Arnau de Cervera, veguer de Barcelona. València, 16 d'abril de 1301" (AHCB, 1G, ms. 7, *Super Salaris Judicium Advocatorum*, pàg. 7-10). "Les ordinacions littibus abreviandis, 14 d'agost de 1307, Osca" (*Constitucions de Catalunya de 1495*, Barcelona, Generalitat de Cata-

Les ordinacions atorgades pels consellers de Barcelona a juristes, notaris i procuradors el 4 de novembre de 1394 constitueixen un cos normatiu dedicat als professionals de la justícia. Formen part del Registre d'ordinacions, 2 (1394-1-14/1399-1-16), que es custòdia a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona). Estan enquadrades en paper relligat en forma de llibre i estan escrites en català. Consten de quatre parts. Les primeres línies introductòries assenyalen els autors del text i la declaració d'intencions. Els consellers les promulguen "*per evitar préstecs que degeneren en usura i altres corrupcions que d'un temps ençà es portaven a terme a la ciutat de Barcelona*". Segueixen les ordinacions concedides als juristes, de les quals cal destacar la normativa sobre els llibres de lleis que han de disposar, els salaris que han de cobrar, el jurament de les diferents lleis i costums vigents a Barcelona, la deontologia professional que han de respectar jutges i advocats, etc. Els notaris, per la seva part, reben ordinacions, entre d'altres temes, sobre: cobrament de corredories, gestió dels trasllats de plets, personal delegat al seu càrrec, deontologia professional, tramitació de les escriptures notariales, exàmens d'accés i procediment administratiu en general.¹¹ En darrer terme continuen les ordinacions dels procuradors de plets.

L'autoria del text l'assumeix el Consell de Cent. Com a òrgan consultiu, actuava sols en afers de gran importància. Per a assumptes de tractament diari delegava en un consell restringit, el nombre de components del qual variava segons l'època. El govern executiu de la ciutat en el període 1393-1394 requeria en un reduït cos format per cinc regidors: Pere Çacalm, doctor en lleis, Joan de Gualbes, Joan de Conomines, Bernat Marquet i Ferrer de Marimon. Són els mateixos que amb representació del Consell de Cent Jurats "*faeren e ordonaren los bans e ordinacions davall scrites*". Els patronímics són especialment reveladors de la classe social que ostentava el poder en aquells anys. Especialment suggeridors són els cognoms Gualbes i Marquet, membres de l'oligarquia dominant a Barcelona en aquell final de segle XIV.¹²

lunya (Textos Jurídics Catalans. Lleis i costums, 4/1), 1988, pàg. 661). *Capítols sobre alguns aspectes (condicions dels jurisperits, curs de las denúncies, assessoria del veguer i del batlle, tuteles i corredories, etc.) de l'administració de justícia, 13 de febrer de 1335, València (CODOIN, vol. XLIII, pàg. 60-64, núm. 120). "Que els juristes, notaris, etc., no puguin sol·licitar més que el salari degut i retornin el rebut indègudament, 20 de desembre de 1359, Cervera", publicat per UDINA MARTORELL, «Privilegios reales a la ciudad de Barcelona en el Archivo de la Corona de Aragón, (siglos XIII-XVIII)», dins *La ciudad hispánica durante los siglos XIII al XVI*, Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1985, pàg. 1431-1442. *Confirmació, amb algunes modificacions de diversos capítols i ordinacions de Jaume II, relatiu als assessors jurídics de les cùries del veguer i del batlle i sobre el règim carcellari de la ciutat, 11 de març de 1363, Montsó (CODOIN, vol. XLIII, pàg. 131, núm. 216).**

11. Les ordinacions dels notaris estan publicades a J. M. MADURELL, *Privilegios y ordenanzas históricas de los notarios de Barcelona. Junta de Decanos de los Colegios Notariales de España*, Barcelona, 1965, document núm. 41. J. Bono fa una descripció i una breu anàlisi de les ordinacions a *Historia del Derecho Notarial Español*, Madrid, 1979, vol. 1, pàg. 304.
12. Ambdós llinatges foren molt importants a Barcelona. Els Marquet eren un llinatge barceloní de mercaders i mariners que donà nombrosos consellers i alts càrrecs a la ciutat entre els segles XIII i XVI. Bernat Marquet i Satrilla fou un d'aquests, desenvolupà el càrrec de conseller quart durant el període 1393-1394. Els Gualbes residien a Barcelona des del primer terç del segle XIV, s'iniciaren en el món dels negocis a través d'activitats comercials com la draperia, la marineria i la banca, i perduraren fins al 1406. Joan de Gualbes, com d'altres mem-

Si bé són els consellers els qui promulguen les ordinacions, s'han de tenir en compte unes altres dades interessants que fan referència a la participació del veguer¹³ i l'estreta col·laboració i interdependència d'aquest oficial reial amb els consellers.¹⁴ El text del document cita la figura del veguer en diverses ocasions: utilitzant la seu de la seva cort per fer públiques les ordinacions perquè "*mils sien servades e que ignorancia daguen per algun no puxa esser allegada*"; participant en el tribunal d'examen;¹⁵ junt amb els consellers, designant els notaris i juristes que actuaven com a examinadors; participant en el jurament preceptiu que havien de prestar els procuradors aprovats per poder exercir la procuradoria i en la renovació anual del jurament.

Des del punt de vista de l'anàlisi interna, les ordinacions es poden dividir en dos grans blocs. El primer fa referència a l'accés i l'admissió al cos de procuradors: condicions personals dels aspirants, composició del tribunal d'examen, disposicions dirigides als aspirants no admesos i jurament de la legislació vigent a Barcelona i Catalunya. El segon desenvolupa qüestions relacionades amb l'exercici de la procuradoria: regulació de salaris (cobrament en numerari i en espècies i procediment judicial), deontologia professional (inducció a vulnerar la legislació, avenença amb la part contrària i intent de suborn als jutges). Finalment, es pot considerar un apartat d'aspectes formals, ja que tracta la regulació i la renovació anual del jurament i el repartiment de còpies de les ordinacions per fer-les públiques.

Admissió i ingrés al cos de procuradors

"Dels procuradors de plets.

Item ordenarem los dits consellers e Consell de Cent Iurats que tots los procuradors de plets qui fan ofici de procurar sien examinats, si ja no son examinats, es a saber suficiencia, fama e bona conversacio. Et que daqui avant, si algun volia usar de procurar abans que sie admes, sie examinat sobre les dites coses et que aquest examen sie fet davant lo veguer e almenys devant dos consellers, per dos iuristes e per dos notaris elts a aço per lo dit veguer e consellers et aquells qui no seran atrobats suficients que no gosen usar del dit offici. Et aquells qui seran trobats insuficients que sien scrits en una gran cedula de pergami, la qual sie affi-

bres del llinatge, compaginà l'activitat financera amb la de conseller, la qual cosa li permetia afavorir els seus interessos com a banquer.

13. El càrrec de veguer de Barcelona i del Vallès, l'ocupava l'any 1394 Umbert des Fonollar. La institució del veguer, l'analitza amb profunditat Jesús LALINDE ABADÍA, *La jurisdicción real inferior en Cataluña ('Corts, veguers, batlles')*, Barcelona, Museo de Historia de la Ciudad, 1966.
14. Josep Maria Font i Rius manifesta que la justícia ordinària, peculiar del veguer, degué ser compartida amb consellers i prohoms, a *Estudis sobre els drets i institucions locals en la Catalunya medieval*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1985, pàg. 679.
15. Els exàmens dels professionals de justícia es feien a la cort del veguer, concretament a "*l'aula o sala de la cort vicarial a on eren torturats els lladres i altres malfactors per llurs faltes*", segons indiquen referint-se als notaris J. HERNANDO, J. FERNÁNDEZ i J. GÜNZBERG, *Liber examinationis notariorum civitatis Barchinone (1348-1386)*, Barcelona, Fundació Noguera, 1992. Això es pot fer extensible, a tall d'hipòtesi, als procuradors.

xa en la paret dins la Cort del dit veguer, axí com se solie fer entigament. Et que algu dels dits procuradors volent procurar no gos procurar sots ban de 500 sous, txo sie per la forme demunt dite examinat".

L'existència d'exàmens públics per exercir legalment la procuradoria es pot documentar per primer cop en el privilegi atorgat per Jaume II el 3 d'abril de 1301.¹⁶ De tota manera, és obvi que aquestes proves ja devien existir amb anterioritat. Ho demostra el fet que es disposi de la fórmula del jurament de 1295, darrera condició que es demanava en el procés de selecció i ingrés al cos de procuradors, que, com a detentors d'*offici publicus*, actuaven en els tribunals de justícia.

Per poder exercir la procuradoria a Barcelona i al seu territori calia superar unes proves pràctiques i reunir determinats requisits personals. En les proves o l'examen pràctic s'havia d'acreditar suficiència en *sciencia*, és a dir, de *grammatica*, de *scriptura* i bona conversa o domini de la retòrica, essencial en tota intervenció judicial. Es valorava saber llatí i llegir i redactar convenientment. Ser hàbil en aquestes disciplines comportava haver assistit a classes en alguna escola especialitzada¹⁷ o, cosa que devia ser més comuna, realitzar l'aprenentatge com a passant de procurador.¹⁸ Tot seguit es valoraven la "*fama o bons costums*". En aquest apartat els aspirants havien de justificar les seves condicions personals i morals:¹⁹ neteja de sang, vida i costums. Per fama i bons costums s'entenia no haver incorregut, per exemple, en falsedat, heretgia o reprovació per vida immoral.²⁰

L'examen pràctic i l'aportació de proves personals es realitzava davant d'un tribunal mixt compost, d'una banda, pel veguer, oficial reial, i, de l'altra, com a mínim per dos consellers, que actuaven en representació del govern municipal. A

16. En el conjunt de privilegis atorgat a aquest el 3 d'abril de 1301, Jaume II disposa explícitament: "*Item que nengun procurador aquells qui generalment indifferetment usen de procuracio en les corts no gos procurar en nenguna cort, txo que sien aprovats per aquells qui elets hi seran, atorga e plau al senyor rey [...]*", i continua més endavant disposant que "*tots aquests presens ordonaments iuren de present los avocats qui seran examinats e los notaris e els procuradors de observar e de tenir ço es cascu dells aytant com tocha a lur offici [...]*". Fragments extrets de la còpia del privilegi continguda a AHCB, 1G, ms. 7, *Super Salariis Judicum Advocatorum*, pàg. 7-10.
17. BONO, *Historia del derecho notarial español*, Madrid, Junta de Decanos..., 1979-1982, vol. 2, pàg. 25, assenyala l'existència d'escoles privades dedicades a ensenyar ciència jurídica, gramàtica i llatinitat.
18. La localització de contractes de pràctiques entre procuradors i els seus aprenents aportaria dades molt interessants sobre la formació professional dels procuradors, les condicions laborals d'aquests contractes, l'entorn familiar, l'edat, etc.
19. El document no indica altres requisits personals que es devien acreditar per exercir els *officia publica*: edat mínima per ser procurador (a Castella s'exigia que els procuradors tinguessin vint-i-cinc anys per intervenir en els judicis i disset per intervenir en altres negocis), sexe (els oficis públics requerien la condició d'ésser baró per exercir-los), aptitud física (es pressuposen bones condicions en *mentis, videns et audiens et loquens*), llibertat (tenir la condició d'home lliure), religió (els oficis públics no podien ser ocupats per jueus, moros i heretges), seglaritat i veïnatge.
20. El capítol de les ordinacions dedicat a prohibir els pactes d'avinença entre els procuradors representants de parts contràries acusa l'infractor de "*perjur e infamis*" i tot seguit l'aparta a perpetuïtat de l'exercici de la procuradoria.

més, el veguer i els consellers elegien quatre professionals –dos juristes i dos notaris– que validaven els aspectes tècnics i jurídics de les proves. De la composició del tribunal es dedueix l'existència d'un control polític reial i municipal que exercien el veguer i els consellers sobre els examinands, i la introducció d'experts, notaris i juristes en qüestions jurídiques, la qual cosa pressuposa l'exigència de coneixements jurídics d'alt nivell als aspirants.

En darrer terme, els aspirants que superaven l'examen eren citats a jurar sobre els quatre evangelis de no vulnerar el cos legislatiu privatiu de la ciutat de Barcelona i del territori: privilegis, costums (comprehen el conjunt de privilegis, llibertats i usos concedits a un territori o població), usatges (Usatges de Barcelona) i ordinacions (cos normatiu del municipi).²¹ També es preveia no contravenir els costums de Catalunya (legislació vigent de caràcter feudal inclosa com a complement en els Usatges) ni la justícia (entesa com a universal, engloba el sentit ampli d'aplicació de la justícia).²² En la cerimònia o acte de prestació de jurament s'investia els nous procuradors i se'ls dotava d'autoritat per exercir el càrrec, la qual cosa comportava el lliurament d'un títol i d'una llicència per exercir la procuradoria.²³ La fórmula de jurament és prou coneguda, ja que des de la seva promulgació per Jaume II el 1295 apareix en diversos registres i reculls de documents del municipi de Barcelona i en les constitucions de Catalunya.²⁴ Per tant, en la data del document que analitzem, s'ha de considerar vigent. En qualsevol cas, es facultava d'autoritat els procuradors per denunciar, davant el ve-

21. Les ordinacions no assenyalen el nombre de procuradors idoni que hi ha d'haver a la ciutat. Sabem, però, mitjançant unes ordinacions atorgades per Pere III l'11 de març de 1363 des de Montsó, que el cos de procuradors que actuava en les corts del veguer i batlle de Barcelona no podia sobrepassar de deu els seus efectius: "*In curiis officialium vicarii e baiuli Barchinone cuasidici ac procuratores picha plets vulgariter nuncupati, esse non debeant ultra decem et ad istum numerum per ipsos vicarium e baiulum de consilio consiliorum dicte civitatis [...]*", ACA, Pergamins, Consell de Cent, carpeta 383, núm. 314.

22. Per a totes les definicions de lleis, costums, usatges i ordinacions, vegeu Guillem M. DE BROCA, *Historia del derecho de Cataluña, especialmente del civil y exposición de las instituciones del derecho civil del mismo territorio en relación con el código civil de España y la jurisprudencia* [1918], Barcelona, Generalitat de Catalunya (Textos Jurídics Catalans, 1), 1985, pàg. 274.

23. Tenim notícia, a través de les ordinacions atorgades des de Montsó l'11 de març de 1363, que els procuradors aprovats havien de registrar-se en un llibre que es trobava a la casa de la ciutat: "*Esse non debeant ultra decem et ad ipsum numerum per ipsos vicarium e baiulum de consilio consiliorum dicte civitatis inquisitione super suficienciam moribus e vita procuratorum promitus facta debeant redigi de presenti et que ultra illos decem qui approbati fuerit quos in aliquo certo libro dictorum civitatorum scribi volumus et vulemus de inde repertus fuerit ut es dicto officio in dictis curiis pena decem librorum*". Malauradament, aquest llibre ha desaparegut, però podem deduir-ne l'estructura a través del llibre corresponent als notaris de Barcelona titulat *Liber examinationis notariorum civitatis Barchinone*, citat a la nota 15. Aquests llibres o registres, els detenia un escrivà municipal, però els ratificava el veguer o batlle. Els títols i les llicències expedits als nous procuradors havien de registrar-se en aquest llibre.

24. En la nota 9 s'exposa la traducció al català de la fórmula del jurament que utilitzaven els procuradors. Fou vàlida, almenys, durant tot el segle XV. S'inclou com a fórmula vigent en diferents llibres, reculls i rúbriques d'ordinacions que es conserven en l'AHCB (vegeu la relació d'aquests documents a l'Informatiu núm. 7 del Consell de Col·legis de Procuradors de Catalunya).

guer i els consellers, qualsevol procurador, jutge, advocat o escrivà que vulnerés les normatives legals esmentades.

“Item los dits procuradors qui seran atrobats suficients iuren que no procuraran faentment contra privilegis costums usances ne ordinacions de Barchinona, ne costumacions de Cathalunya, ni contra justícia ans hagen a desempeñar la causa pus ne sien certificats per lurs advocats. E si saben o veen que algun procurador o jutge o advocat o scriva fassa contra les dites coses que ho denuncien al veguer e als consellers.”

Quant als aspirants considerats no aptes, es preveia d'incloure'ls en una llista escrita sobre pergamí que es fixava en una paret dins la cort del veguer. D'aquesta manera es donava difusió oficial i coneixement públic dels aspirants no admesos, per evitar la pràctica de l'intrusisme professional i aconseguir-ne l'eradicació. S'estipulava una multa de 500 sous per als aspirants no aptes que fessin ús de l'ofici de procurador.

Exercici de la procuradoria

Percepció de salaris

Una sèrie de capítols importants responen a la regulació i a la correcta gestió dels salaris, mitjançant les taxes municipals que gravaven l'ofici de procurador. La importància del tema pecuniari, com en qualsevol altra activitat professional, determina que aquest aspecte hagi estat àmpliament normativitzat i regulat, des de 1295, en ordinacions i privilegis destinats al cos procuradors.²⁵

Els consellers disposaven que els procuradors cobressin els seus “serveys” en numerari, al mateix temps que prohibien pagar o cobrar en espècies, és a dir, en menjar o beure. Impedien fer pacció o companyonia sobre els salaris dels juristes, notaris o escrivans. Per acabar, introduïen un aclariment on es demanava que es tingués en compte que en l'exercici de la procuradoria alguns anys són pecuniàriament més profitosos que altres.

25. Vegeu els privilegis i les ordinacions següents per a temes relatius als salaris: 18-II-1295, Barcelona: Jaume II disposa el jurament que hauran de prestar els procuradors i que fa referència a la meitat del salari dels advocats que han de cobrar els procuradors. (ACA, Consell de Cent, Cancelleria Reial, carpeta 384, núm. 243.) 3-IV-1301, València: Jaume II aprova les ordinacions fetes pel veguer de Barcelona Pere Arnau de Cervera i els consellers de la ciutat. Entre d'altres normatives, ordena que els procuradors rebin la meitat del salari que percep l'advocat (AHCB, 1G, ms. 7, *Super Salariai Judicium Advocatorum*, pàg. 7-10). 13-II-1335, València: Alfons III estableix que els procuradors no facin, ni facin fer, pagaments en moneda o serveis que no siguin els que disposen les ordinacions i constitucions. Inventari de pergamins (ACA, Consell de Cent, Cancelleria Reial, carpeta 390, pergamí 383). 20-XII-1359, Cervera: Pere III exhorta els procuradors i altres professionals de la justícia a aplicar els salaris que marquen les ordinacions de la ciutat de Barcelona. En cas d'incompliment, ordena tornar el doble de la quantitat cobrada (ACA, Cancelleria Reial, caixa 1, carta 1359). 11-III-1363, Montsó: Pere III defineix el salari que han de rebre els procuradors com la tercera part del que reben els advocats, segons el que manen les ordinacions de la ciutat de Barcelona i les provisions reials atorgades en aquestes corts (ACA, Pergamins, Consell de Cent, Cancelleria Reial, carpeta 387, núm. 314).

“E no pendran salaris deles parts ultra ço que les pertanga segons la taxacio del privilegi. E que tendran e servaran los salaris que per la dite ciutat son o seran ordonats sots ban de 500 sous. E que ho juren nen gos dar ne pendra servey encara que fos cose de menjar o de beure. Ne puxen fer per paccio o companyia alguna sobre los salaris ab iuristes, ne ab notaris o scrivans, alguns anys usen a tot mellor profit que poran a la part de qui seran procuradors. Item que algun procurador de plets no gos pendra diners de son principal per pagar jutge, advocat, ne scrivans lurs salaris, ans la paga degude als dits jutges, advocats e scrivans hagen a fer los principals que aquells deuen, o algun hom altre en nom lur e no pas los dits procuradors, sots ban de 300 sous, e no resmenys sie privat perpetualment de son offici.”

Així doncs, els procuradors no podien cobrar salari de les parts que no fos el que els pertocava segons la taxació o el percentatge aranzelari que estipulava el privilegi.²⁶ Havien de respectar, sota jurament, els salaris que els assignava el municipi. Hi havia una sanció de 500 sous per a qui vulnerés aquestes disposicions.

Un altre capítol important feia referència a la prohibició que els procuradors no prenguessin del seu representat la paga que corresponia al jutge, a l'advocat i als escrivans; s'estipulava que el pagament l'havia d'efectuar directament el representat o algú designat per aquest, i no pas el procurador. Devia ser una pràctica freqüent i considerada greu, ja que la infracció se sancionava durament amb 300 sous de multa i privació a perpetuïtat de l'exercici de l'ofici de procurador.

Normes deontològiques

En un altre ordre de coses, les ordinacions tracten i exemplifiquen quatre supòsits de mala actuació i corrupció professional en les tasques diàries que alguns procuradors devien efectuar en l'exercici de la procuradoria: induir els juristes a vulnerar la legislació relativa a l'elecció de notaris i escrivans; cometre avinença amb la part contrària i induir els jutges a cometre prevaricació.²⁷

Es fa jurar als procuradors en exercici, amb la deguda sanció, que no induiran els juristes a prendre el notari o els escrivans que ells voldran, segons consta en els costums de Catalunya:²⁸

“Ne facen quels juristes no prenguen aquell notari o scriva ques volran segons costumacions de Cathalunya, sots lo ban dessus dit e que aço hagen a jurar.”

26. És probable que els consellers es referissin al privilegi atorgat a Montsó l'11 de març de 1363, que confirma amb algunes modificacions els diversos capítols i les ordinacions expedits per Jaume II en els privilegis de Barcelona de 18 de febrer 1295, de València de 18 d'abril de 1301, i d'Osca de 14 d'agost de 1307. Document citat en la nota 25.

27. Excepte les clàusules deontològiques d'aquestes ordinacions, sols es poden citar unes normatives contingudes en unes disposicions atorgades per Alfons III a València el 13 de febrer de 1335, que tracten temes relacionats amb el desenvolupament dels interrogatoris judicials i amb el cobrament irregular de salaris. En la fórmula de jurament dels procuradors també es fa menció del correcte desenvolupament de l'ofici de procurador. Document citat en la nota 25.

28. Vegeu BROCA, *Historia del derecho de Cataluña...*, pàg. 276.

Una de les ordinacions més durament castigades, en cas d'incompliment, feia referència a la prohibició de fer pacte o avinença amb la part contrària en la causa que es tramitava. El procurador que ho vulnerés era acusat de perjuri i infàmia, i rebia la sanció de privació a perpetuïtat de l'exercici de la procuradoria:

"Item quels dits procuradors no gosen fer algun pacte o avinença de quada part d'alcuna causa et aquell qui contra fara sie periur e infamis e sie perpetualment privat de offici de procurar dins Barchinona e que aço iuren."

Per acabar, s'establí la prohibició, als procuradors, de no influenciar ni fer influenciar els juristes sobre les disposicions dels jutges:

"Item que algun procurador o procuradors no facen ni procuren o facen fer per algun que algun iuriste, sie nomenar e posar nomenadament en algun fet per jutge."

El text del document tracta finalment de qüestions formals. D'una banda, els consellers manen renovar el jurament cada any durant la primera setmana de quaresma. Especifiquen l'obligatorietat de jurar davant del veguer. Les ordinacions estableixen clarament que el procurador que estigui exercint no podrà actuar si abans no renova el jurament. És més, s'emfatitza la necessitat de jurar encara que no s'exerceixi la procuradoria durant la quaresma o el període pre-establert per practicar el dit sagrament. En tot cas, no podran procurar fins que no hagin jurat de nou. En cas d'incompliment, s'estableix una multa de 500 sous:

"Et tots los capitols iuren tots anys los dits procuradors la primera setmana de queresme en poder del veguer, e iuren encara que neguns anys pus sien dins la caressma, no usen de lur offici fins que de nou hagen fet lo dit sagrament, sots lo ban dessus dit."

Finalment, el document es clou amb la disposició que han de tenir còpia d'aquestes ordinacions l'oficial que farà l'execució, els murs de la ciutat²⁹ i l'acusador o fiscal:

"Item que tots los bans dels presents sien partits en tres parts, la una de les quals sie del oficial qui ffara la execucio, l'altra quels murs de la ciutat, l'altra del acusador retenen se empero lo dit Consell de Cent lurats, et ut supra."

Balanç i noves perspectives d'estudi

El present estudi explora un nou camí per conèixer la història dels procuradors de la ciutat de Barcelona a l'Edat Mitjana. La documentació aporta dades molt interessants sobre diversos aspectes que atenyen el cos de procuradors que actuaven en els tribunals del veguer i batlle de la ciutat durant els més de cent anys que discorren entre la primera disposició continguda en el *Recognoverunt Proceres* i les ordinacions de 1394. Bàsicament, hem aconseguit reunir dades sobre l'accés a la procuradoria, el nombre de procuradors que exercien, el jura-

29. Les ordinacions municipals, junt amb el Llibre del Consell, les sèries d'actes i la correspondència del municipi, estaven encarregades al notari escrivà del Consell de Cent, segons J. M. FONT I RIUS, «Formació del municipi», dins *Història de Barcelona*, Barcelona, Aedos, 1975, pàg. 293.

ment de fidelitat a les lleis i a l'actuació professional, la percepció de salaris i la deontologia professional (intrusisme, prestació de nom, avinença amb la part contrària i vulneració de lleis i suborn a jutges). El tipus de documentació utilitzada, ordinacions municipals i privilegis i ordinacions d'origen reial, fixa les regles del joc i l'actuació del procurador en el marc institucional, social i polític del segle XIV, un segle que es caracteritza per l'abundància de normatives dirigides a regular la vida urbana en tots els seus àmbits: s'articulen i es reglamenten les relacions del cos de procuradors envers les institucions reial i municipal, les relacions competencials amb d'altres professions de l'àmbit judicial, les relacions professionals entre els membres mateixos del cos de procuradors i els vincles professionals amb els ciutadans que feien ús dels seus serveis.

Restava, però, un llarg camí per aconseguir un complet coneixement del col·lectiu de procuradors en l'època medieval. Fins ara solament hem treballat amb documents normatius expedits per organismes oficials. La nova etapa d'estudi convindria dirigir-la, d'una banda, a completar els coneixements sobre l'evolució de les normatives atorgades el segle XV, i, de l'altra, a cercar documentació de caire privat que aportés noves dades sobre aspectes desconeguts dels procuradors barcelonins. Cal conèixer les condicions prèvies i el mecanisme d'accés a la procuradoria, aspecte molt important que es podria analitzar amb detall en el cas que es localitzés el llibre de registre de títols i llicències dels procuradors aprovats. Els contractes d'aprenentatge proveïrien de dades concernents a condicions laborals, tipus d'estudis, pràctiques professionals d'aprenentatge, condicions familiars, etc. Els inventaris *post mortem* de procuradors establirien els ressorts per conèixer la vida privada dels procuradors, el seu nivell de vida, la seva capacitat econòmica, el seu estatus social. Conèixer el contingut de les seves biblioteques privades seria clau per determinar-ne el nivell d'estudis i de coneixements jurídics. Per acabar, fóra interessant precisar la participació dels procuradors en el Consell de Cent i les conselleries a partir dels nombrosos llibres i registres que es conserven a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona.